

Urlaub.¹

† Ivan Cankar.

Za Veliko noč se vračajo lastavice, da praznujejo v domovini.

Oj tujina, kaj so tvoji zvonovi! O spominih pojo, v srce pojo bridkost in hrepenenje... Iz daljave tiho potrkavanje; iz daljave, preko gorá, preko vodá, tiha pesem... o misli, kam vas neso lahke perotnice? —

Mate, ki je služil že tretje leto, je dobil urlaub za praznike. Fant je bil kakor hrast, gledal pa je vedro in plaho, kakor otrok; če sem mu ponudil roko v pozdrav, je ni stisnil, zato ker se je bal, da bi je ne zdrobil. In ker je bil tako plah in neroden, je ostal na vekomaj brez šarže. Korporal ga je zmerjal in ravnal, kakor se mu je zdelo, Mate pa si je mislil: »Zmerjaj, prijatelj, po svoji potrebi; sem pač zaslužil, saj vem, da sem neroda!« —

Sedela sva v krčmi, njegov obraz pa je bil jasen kakor cvetna nedelja.

»Torej pojdeš, Mate?«

»Pojdem, pojutrišnjem pojdem!«

Potegnil je izpod suknje posvalkan, zmečkan papir. Na tistem papirju pa so bila skrivnostna znamenja, kratke, trdo zasekane črte v nepregledni vrsti.

»Tukaj so drvevi, ki sem jih štel... Zdaj štejem ure, od sinoči jih štejem. Kadar mine —«

Okrenil se je in je pogledal na uro na steni.

»Minila je!« je vzkliknil ter je z nerodno roko podaljšal tisto debelo črto, ki se je vlekla na papirju počasi od črtice do črtice, od ure do ure.

»Pa zakaj, Mate, se ti tako mudi? Daleč ti je do domovine; en dan tja, en dan nazaj; en sam kratek dan ti ostane, da pozdraviš mater!«

Široko se je Mate nasmehnil.

»En sam dan? Tisti dan bo dolg... daljši od življenja!«

»Daljši od življenja?«

»Daljši!... Glej, da mi prineseš zdajle vrečo cekinov in porečeš: Mate, ne pojdi! — pa bi ti pljunil na vrečo! Tudi če bi rekel: eno samo uro mi daj od tistega dneva, eno samo minuto — pa bi ti pljunil na vrečo... Tako je, glej!«

»Bog s teboj, Mate, kako boš v domovini?«

¹ Črtica je izšla v hrvaščini l. 1908. v velikonočni številki »Hrvatskega Dnevnika« v Sarajevu. V slovenščini do sedaj neobjavljena. Op. ur.

Saj nimaš tam bogastva, siromak si, še kolača ti ne bodo spekli, še belega kruha ne!«

»Ej!« je vzkliknil Mate, »pa če bi grizel kamen! Da mi je slišati zvon svetega Jurja — kaj mi vse drugo!« —

Mate je šel.

Tista dolga debela črta na papirju je bila zmirom daljša, grabila je uro za uro s krepko rokó; takrat je ljubil Mate komaj mater tako pristrčno, kakor tisto krepko črto, ki je bila cesta in voz v domovino.

Ob devetih, ko ni bilo več luči in so šepetali tovariši svoje zgodbe, je položil rokó pod glavo in je strmел v črni strop. In kakor da se je razmaknil črni strop — tam gozdovi, v daljavi šumeči, solnce pozdravljajoči; tam zelena dolina, kakor zibelka med gorami; tam na brdu tiha kočá, mati na pragu, dlan nad očmi — »Kaj ti si, Mate?« In komaj so ga ugledali na holmu zvonovi svetega Jurja, so vztrepetali in so zapeli tisto sladko staro pesem... »Kaj ti si, Mate? Pozdravljen!...«

Sanje so planile v temò, jutro je vzkliknilo.

»Auf!«

Mate je skočil s postelje. Sanjal je z odprtimi očmi, ko se je oblačil — samo solnce je bilo pred očmi, gozdovi, zelena zibelka med hribi... od daleč je pela sladka stara pesem.

Tako je šel na prostrano dvorišče, neroda, kakor je bil. Stal je tam, gledal je proti nebu, ki se je svetlilo nad mestom vse jasno in modro. Slišal je, kako so iz daljave šumeli gozdovi...

»Sie Schwein!« mu je planilo v obraz, kakor s pestjó. »Z odpeto suknjo pride, umazan kakor prasec... marš! K raportu!«

Mate ni vedel, kaj se je zgodilo z njim; šel je k raportu.

»Drei Tage Kasernarrest!«

Ozrl se je začuden.

»Kako je rekel? Kako je sodil?«

»Tri dni zapora... Marš!«

Mate je zamahnil z roko, nasmehnil se je kakor otrok.

»Saj se je zmotil! Za Veliko noč moram domov, še nocoj pojdem... urlaub sem dobil!«

»Marš!«

»Kam? Ne domov?«

»Abführen!«

»Ne domov?«

Nekdo ga je prijel trdo za roko, Mate pa se ga je otrešel kakor muhe.

»Ne domov, pravite?«

Vse mu je bilo jasno — stopilo je prédenj, kakor polnočna groza; njegov obraz je prebledel in je bil nenadoma ves suh in star.

»Ljudje božji, krščanski, kaj ste storili? ... Tri leta sem bil vaš hlapec, poslušen ... pete sém vam lizal ... če ste zmerjali, sem klonil glavo ... zdaj pa bi mi domovino in mater ukradli? ... Ljudje krščanski, nocoj pojdem, k vragu vaš arest!«

»Abführen!«

»Kdor se upal!« je vzkliknil Mate in dvoje jih je ležalo na tleh. Od desne, od leve so ga pri-

jeli, siloma so ga pritisnili k tlom, roke so bile uklenjene na hrbtu.

Tisti pa, ki mu je bil uklenil roke, se je sklonil k njegovemu ušesu:

»Siromak, otrok, udaj se! Še troje let pač ne boš videl domovine!«

Mate je globoko zavzdihnil, vstal je, povetil je glavo in je šel miren, kamor so ga vodili ... V temò je ugasnila za gorami stara sladka pesem ...

*

Za Veliko noč se vračajo lastavice, da praznujejo v domovini ... Zakaj — o tujina, sovražna, neprijazna, kaj so tvoji zvonovi! —

Legenda o Kristovi suknji.¹

† Ivan Cankar.

Ko je Kristus umrl, so vadljali pod križem vojščaki za njegovo suknjo. Dobil pa je vadljo Markus iz Panonije.

Kristova suknja je bila šita iz grobega rdečega sukna, rezana vsa iz enega kosa. Šivala jo je Marija sama, ko je bilo Kristu sedem let. Na rdeče sukno so kapale njene rdeče solze, ko je mislila na sinovo trpljenje in smrt. Tistih solz ni bilo móči izbrisati, poznajo se še dandanašnji. Kristus je oblekel suknjo in je ni slekel petindvajset let. Kakor je rasel, tako je rasla suknja čudežno z njim. Nosil jo je, ko je tolažil žalostne, odpuščal grešnikom, lečil bolnike, dramil mrtve. Tudi jo je nosil, ko je jokal krvave solze na Oljski gori in ko je nastopil pot na Golgato.

Markus iz Panonije si je ogrnil Kristovo suknjo, da bi se razkazal pred vojščaki. Ali komaj jo je ogrnil, ga je zbolelo srce in njegove oči so izpregledale. Odpasal si je meč, ni slišal zasmehovanja, ne hudih besed in je šel, kamor ga je gnalo spoznanje.

Videl je krivico, ki je prej ni videl; videl je, da so deležni trpljenja in križa tisti, ki lajšajo trpljenje trudnim in nosijo križ omagujočim; in videl je, da bo njih plačilo večno in nezaslišano veselje; in nazadnje je videl tisočletno kraljestvo pravice in blagoslova božjega.

¹ Naročena l. 1909. za »Hrvatski Dnevnik« v Sarajevu (urednik pisateljev brat msgr. K. Cankar) za Veliki petek. Prišla je prepozno in ni bila objavljena. Op. ur.

Tako je romal od kraja do kraja, od dežele do dežele in njegova beseda je bila evangelij. Ubogim je prinesel bogastvo, bolnim zdravje, potrtnim radost. Razodel je malodušnim: vsa krivica je v vaših srcih; očistite srca — kje je krivica?

On sam, Markus iz Panonije, ni čutil romarskega trpljenja, ne gladú, ne žeje, ne mraza. Njegove oči so bile uprte v tisočletno kraljestvo in njegova duša je bila od upanja nasičena in napojena. Ubog in truden je umrl, pokopali so ga za plotom.

Ko so ga pokopali, so se spogledali in so rekli: »Komu njegovo premoženje?« Njegovo premoženje pa je bila Kristova suknja. Dolgo so govorili in barantali, naposled pa so uganili: »Razrežimo jo, to rdečo suknjo, pa si vzemimo vsak svoj kos, kolikor nas je. Ti si mu dal kruha, jaz korec vodé, ti slamo za noč, ti si ga pokopal; vsem je dolžan, naj plača vsem!« In tako so storili. Na devet kosov so razrezali Kristovo suknjo; in poveljčala je suknja devet spoznavalcev. Zakaj ostali so na suknji Marijine solze in ostala je Kristova kri.

Komaj se je grešnik dotaknil rdeče suknje, je izpregledal in je spoznal: greh je v krivici, krivica pa je v mojem srcu. In ob tisti uri je okusil sladkost trpljenja; kakor rodovitna njiva je trpljenje, ves blagor raste iz njega. Razodeto je bilo, visoko povišano na Golgati pred vsega sveta očmi: le trpljenje sámo bo premagalo trpljenje. Trpi, da ne boš trpel, umri, da boš živel!